

Stanislav Vojtko

Trnavská univerzita v Trnave

Kiedy myślimy Rodzina..., red. M. Duda,
K. Kutek-Stadek, Kraków 2016, s. 361–381
(Praca Socjalna w Teorii i Działaniu, 2).

DOI: <http://dx.doi.org/10.15633/9788374385091.26>

Ako čeliť vplyvom digitálneho sveta na Cirkev a rodinu 21. storočia

How to face the impact of the digital World
on the Church and the family of the 21st Century

Abstract: The lecture deals with the diagnoses of the contemporary family afflicted by information and communication technologies. It analyzes both their positive aspect: prompt information, fast communication; but also the negative aspect: e.g. the spreading of religious liberalism, materialistic consumerism, pansexualizmus, penetration of gender ideology. According to the author it is possible to counter the negative effects of the digital world on church and family communities returning to the cardi-

nal virtues as well as to the way of life presented by the Acts of the Apostles (Acts 2: 41–44; 4:32) in the description of the initial Christian community (five pillars of the authentic Christian community: the word of God, teaching of the apostles, prayer, breaking of bread, fellowship).

Keywords: digital world, information and communication technologies, family, Acts of the Apostles

V prednáške sa zaoberáme diagnózami súčasnej rodiny poznačenej vplyvmi informačných a komunikačných technológií. Analyzujeme ich pozitívny význam: pohotové získavanie informácií (napr. aj z náboženskej oblasti), rýchla komunikácia, širší prehľad o dianí vo svete; ale aj význam negatívny: napr. šírenie náboženského liberalizmu, tichá apostáza od Boha a Cirkvi, materialistický konzumný spôsob života, pansexualizmus, prenikanie gender ideológie – z čoho pramení silné ohrozenie rodiny.

Sme presvedčení, že negatívnym vplyvom digitálneho sveta je možné čeliť, a to prostredníctvom rodinných, farských a apoštolských spoločenstiev, ktoré vytvárajú proti váhu virtuálnemu digitálnemu svetu, častokrát neosobnému a navyše plnému zavádzajúcich informácií.

V spoločenstvách je totiž možné vracat sa na prvom mieste k ľudskej zrelosti pomocou kardinálnych čností (*prudencia, iustitia, fortitudo, temperancia*).

Na druhom mieste spoločenstvá dávajú priestor na taký spôsob života, ktorý prezentujú Skutky apoštolov (Sk 2, 41–44) pri opise prvotnej kresťanskej komunity (päť pilierov autentického kresťanského spoločenstva: prijímanie Božieho slova, modlitba, lámanie chleba, vyučovanie apoštolov, bratské spoločenstvo).

Na treťom mieste spoločenstvá pomáhajú k výchove novej generácie mladých ľudí; najmä mladých manželstiev a rodín, ktoré budú vytvárať domácu cirkev a stanú sa reakciou proti negatívnym vplyvom digitálneho sveta na človeka a rodinu a budú evanjelizovať súčasný svet. Prednášku preto rozdeľujeme na tri časti:

- Diagnózy súčasnej rodiny v globálnom svete
- Znovuobjavenie tradičných hodnôt v súčasnej rodine
- Rodina ako evanjelizujúce spoločenstvo.

1. Diagnózy súčasnej rodiny v globálnom svete

1.1. Výzvy novej kultúry

V posledných desaťročiach sa bežne používa výraz „globálna dedina“ na označenie celého súčasného sveta, spojeného spoločenskými komunikačnými prostriedkami. Túto skutočnosť reflektoval aj pápež Ján Pavol II. už v encyklike *Redemptoris missio* z roku 1990 a potom v roku 2005 krátko pred svojou smrťou v apoštolskom liste *Rýchly rozvoj*. Vyjadril sa, že „svet komunikácie je prvým areopágom modernej doby, schopným spojiť celé ľudstvo... Spoločenské komunikačné prostriedky nadobudli taký význam, že pre mnohých sa stávajú hlavným nástrojom, ktorý ich vedie a inšpiruje v osobných, rodinných i spoločenských postojoch... Naša epocha je epochou globálnej komunikácie, v ktorej sa mnohé momenty ľudského života prelínajú s mediálnymi procesmi, alebo sa s nimi musia aspoň konfrontovať“ (RR, bod 3).

Táto problematika sa premieta do mnohých aktivít Katolíckej cirkvi s cieľom využiť najnovšie informačné komunikačné technológie ako areopág modernej doby, pomocou ktorého možno šíriť evanjelium do celého sveta.

Aj preto sa v roku 2012 v Bratislave konala konferencia na tému *Výzvy novej kultúry*.

- V úvodnom príhovore apoštolský nuncius na Slovensku Mons. Mario Giordana povedal, že časy, v ktorých žijeme, nie sú ľahké, pretože vo svete môžeme registrovať zmätok, ktorý má svoje korene vo veľkých spoločenských zmenách. Tie sa začali už v druhej polovici minulého storočia kultúrnou revolúciou, ktorá mala svoj hrozivý dopad aj na rovinu viery. V posledných desaťročiach sme svedkami, ako súčasný svet podrobuje silnej kritike nielen Cirkev, ale aj samotnú kresťanskú vieru, ba čo viac – aj samého Boha. Tento stav je výzvou pre nás kresťanov, aby sme hľadali nové spôsoby evanjelizácie, ktorá bude schopná odovzdať súčasnému človekovi vieru v sekularizovanom svete¹.
- Mons. Celli vo svojej prednáške poukázal na neoddeliteľnú súčasť komunikácie, ktorou je dnes internet. Prieskumy ukázali, že v roku 2010 sa až 2 miliardy ľudí pripájajú na internet viac ako raz týždenne. Toto číslo každoročne rastie. Kým v roku 1980 sme sa na webe cítili ako diváci, v súčasnosti sme aj vysielateľmi. Z éry internetových *informácií* sme prešli do éry internetovej *komunikácie*. Podľa štatistik je dnes vyhľadávanie informácií na internete až na siedmom mieste. Na prvom mieste v celosvetovom využívaní internetu je komunikácia na Facebooku².
- Mons. Lucio Ruiz, zodpovedný za prevádzku internetových služieb vo Vatikáne, charakterizoval vo svojom príspevku digitálnu kultúru pomocou trinástich znakov (multimediálna; všadeprítomná; dynamická; spájajúca; asynchrónna a nelokalizovaná; encyklopedická; neformálna; zosieťovaná; nemá jasnú vierohodnosť; zahŕňa kultúru používania elektronických zariadení; dialogická; vytvárajúca nové typy vzťahov; nemožno ju považovať za univerzálne zlo).

Digitálna kultúra podľa Ruiza je *novým spôsobom existencie*, ktorá prináša „obrovskú antropologickú výzvu a z nej vychádzajúce, nemenej naliehavé konfrontácie s tradičnými skutočnosťami, ako sú rodina, Cirkev, škola, spoločenstvo, priateľstvo či sociálno-politická angažovanosť“³.

1.2. Vplyv digitálnej kultúry na Cirkev a rodinu

Digitálna kultúra sa začína označovať za novú spoločenskú paradigmu. Jej vplyv na ľudské spoločenstvo je ohromujúci; Cirkev a rodinu nevynímajúc.

a) Pozitívne vplyvy:

¹ Porov. *Výzvy novej kultúry*. Zborník z konferencie s medzinárodnou účasťou. Trnava 2012, s. 6–7.

² Porov. *ibidem*, s. 20–21.

³ Porov. *ibidem*, s. 35–36, 43–44.

- Členovia rodín sa dostanú k širokému spektru informácií, ktoré im uľahčujú praktický život, štúdium, tvorivosť, záujmy.
 - Množstvo činností spojených s chodom domácností je možné vybaviť online, čím sa šetrí čas aj peniaze.
 - Vďaka internetu a ostatným médiám sú dnes ľudia vo všeobecnosti relatívne rozhladení.
 - Veľmi veľa informácií možno získať aj z oblasti náboženského života, a to od bulvárnych, cez ľudové až po seriózne vedecké i duchovné informácie.
 - Je možné sledovať aktuality zo života Cirkvi všeobecnej aj miestnej či skupinovej; je možné udržiavať kontakt s bratmi a sestrami z celého sveta; je možné napr. elektronickými petíciami pomáhať trpiacim kresťanom na druhom konci sveta a pod. Informačné a komunikačné technológie prispievajú aj k zjednodušeniu komunikácie členov rodiny na diaľku, čo je zaiste výhoda pri dnešných rodinách donútených žiť rozdelené kvôli zamestnaniu alebo štúdiu.
- b) Negatívne vplyvy:
- Poznanie získané z internetu je častokrát plytké a kvantita je na úkor kvality.
 - Množstvo informácií a bezhlavé komunikovanie prostredníctvom mobilných telefónov, e-mailov alebo sociálnych sietí vedie k psychickým problémom (nesústredenosť, nespavosť, nepokoj, depresie...); k somatickým poruchám a dokonca aj k závislostiam.
 - Komunikácia prostredníctvom technológií potláča schopnosť komunikovať osobne z očí do očí.
 - Anonymný a virtuálny svet internetu, zahltený bulvárnymi informáciami a reklamou, môže potláčať empatiu a altruizmus voči iným ľuďom a podporovať egoizmus až agresivitu vo vzťahu k druhým.
 - Mediálny svet je zahltený množstvom rozmanitých názorov, ktoré veriaceho recipienta ovplyvňujú aj podvedome. Tak sa postupne a malými krokmi dostáva do myslenia ľudí najprv tolerovanie nekresťanských až protikresťanských názorov, náboženský liberalizmus, materialistický konzumný spôsob života, pansexualizmus a pod. Tieto vplyvy môžu postupne spôsobiť tzv. „tichú apostázu“⁴ od Boha a Cirkvi.
 - Zvláštnym nebezpečenstvom, ktoré sa do kresťanských rodín dostáva najmä prostredníctvom digitálneho sveta, je rafinované prenikanie gender ideológie (čo by však mohol byť predmet samostatného referátu).

⁴ Ján Pavol II, *Ecclesia in Europa*, bod 9.

1.3. Štatistické ukazovatele

Ak ku vplyvom digitálnej kultúry prirátame ostatné spoločenské okolnosti, dostávame zmes negatívnych vplyvov súčasného moderného štýlu života, ktorý stavia rodinu do stále ťažších situácií:

- v celej Európe klesá sobášnosť, stúpa rozvodovosť, narastá počet rodín s jedným rodičom; narastá počet detí narodených mimo manželstva;
- klesá pôrodnosť a udržiava sa vysoká potratovosť;
- ekonomická situácia núti rodičov pracovať ďaleko od svojich rodín;
- rodina, ktorá v minulosti fungovala ako inštitúcia, sa stáva dohodou medzi dvoma jednotlivcami, ktorí hľadajú osobné uspokojenie; keď ho dosiahnu (resp. nedosahujú podľa svojich predstáv), rodina sa často rozpadá;
- mnoho matiek je zamestnaných od útleho veku dieťaťa, čo spôsobuje oslabenie základnej materskej úlohy – výchovy detí;
- ženy odsúvajú materstvo na neskorší vek; príp. sa ho kvôli kariére celkom zriekajú;
- rodičia skracujú čas strávený s deťmi;
- masívna propaganda médií v prospech gender ideológie rúca identitu človeka ako muža a ženy a devastuje zdravé rodinné povedomie.

a) Pôrodnosť

Na Slovensku sa začal *pokles pôrodnosti* koncom 80. rokov⁵. Výraznejšie zmeny sa začali prejavovať hlavne po roku 1989 a s určitými výkyvmi trvá tento pokles dodnes.

Závažným sa javí aj počet detí, ktoré sa rodia *mimo manželstva*. Od roku 2003 tento trend rovnomerne narastá (od 23,3 % v roku 2003 až po 37,0 % v roku 2013).

b) Potratovosť

Potratovosť má podľa Štatistického úradu Slovenskej republiky za posledných 12 rokov klesajúcu tendenciu, aj keď z oficiálnej štatistiky sa vymyká zabíjanie nenarodených detí abortívnou antikoncepciou. V každom prípade je približne 15 000 umelých potratov za rok na Slovensku alarmujúce číslo.

Zaujímavé je porovnanie živonarodených detí a umelých potratov v jednom roku. Nasledujúca tabuľka prezentuje jednak absolútny počet živonarodených detí a zároveň vyčísľuje, koľko z nich sa narodilo mimo manželstva. Zároveň ukazuje aj pomer medzi narodenými a potratenými deťmi v rámci jedného roka.

⁵ Všetky nasledujúce štatistické údaje pochádzajú z publikácie *Vývoj obyvateľstva v Slovenskej republike a krajoch v roku 2013*, Bratislava 2014, s. 978-80

Tab. č. 1. Porovnanie živonarodených a potratených detí na Slovensku za obdobie 2003–2013

Rok	Celkový počet	Z toho mimo manželstva		Umelé potraty
2003	51 713	12 073	23,3 %	16 222
2004	53 747	13 319	24,8 %	15 307
2005	54 430	14 136	26,0 %	14 427
2006	53 904	14 820	27,5 %	14 243
2007	54 424	15 666	28,8 %	13 424
2008	57 360	17 287	30,1 %	13 394
2009	61 217	19 324	31,6 %	13 240
2010	60 410	19 912	33,0 %	12 582
2011	60 813	20 703	34,0 %	11 789
2012	55 535	19 632	35,4 %	11 214
2013	54 823	20 276	37,0 %	11 105

Tabuľka č. 2 poukazuje na tendencie potratovosti v uplynulom desaťročí z pohľadu absolútneho počtu a z pohľadu porovnania umelých a spontánnych potratov.

Tab. č. 2. Potratovosť na Slovensku za obdobie 2003–2013

Rok	Potraty spolu	umelé	%	spontánne	%
2003	21 159	16 222	76,7	4 937	23,3
2004	20 075	15 307	76,2	4 768	23,8
2005	19 332	14 427	74,6	4 905	25,4
2006	19 054	14 243	74,8	4 811	25,2
2007	18 318	13 424	73,3	4 894	26,7
2008	18 452	13 394	72,6	5 058	27,4
2009	17 935	13 240	73,8	4 695	26,2
2010	17 218	12 582	73,1	4 636	26,9
2011	16 872	11 789	69,9	5 083	30,1
2012	16 377	11 214	68,5	5 163	31,5
2013	16 347	11 105	67,9	5 242	32,1

c) Sobášnosť

Sobášnosť má na Slovensku klesajúcu tendenciu. V porovnaní s rokom 2003 klesol v roku 2013 počet uzavretých manželstiev o 511. Po výraznejšom poklese počtu sobášov po roku 2008 ostáva počet sobášov a aj hrubá miera sobášnosti už piaty rok po sebe na relatívne stabilnej úrovni, ako dokazuje priložená tabuľka. Dlhodobá tendencia poukazuje na skutočnosť, že v povedomí Slovákov sa postupne stráca záujem o manželstvo ako žiadanú hodnotu. Nepriamo tomu nasvedčuje aj skutočnosť, že čoraz viac detí sa rodí mimo manželského zväzku.

Tab. č. 3. Počet sobášov na Slovensku za obdobie 2003–2013

Rok	Počet sobášov celkom
2003	26 002
2004	27 885
2005	26 149
2006	25 939
2007	27 437
2008	28 293
2009	26 356
2010	25 415
2011	25 621
2012	26 006
2013	25 491

d) Rozvodovosť

Aj *rozvodovosť* na Slovensku predstavuje závažný problém. V prepočte na 100 uzavretých sobášov dosiahla najvyššiu mieru v 2007–2010, kedy sa rozvádzalo okolo 45–48 manželstiev na 100 uzatvorených sobášov. V posledných 3–4 rokoch sa rozvodovosť mierne znížila (asi 43 rozvodov na 100 uzavretých manželstiev). Ako najčastejšiu príčinu, ktorá vysoko presahuje všetky ostatné dôvody rozvodu, muži aj ženy udávajú „rozdielnosť, pováh, názorov a záujmov“. Tento stav svedčí o nedostatočnom pochopení manželstva a rozdielnych úloh, ktoré v ňom zohrávajú muž a žena; rovnako z tohto faktu možno usudzovať na nepripravenosť snúbencov riešiť prirodzené rozpory a nezhody, ktoré treba očakávať v každom vzťahu.

Tab. č. 4. Rozvodovosť na Slovensku za obdobie 2003–2013

Rok	absolútny počet	na 100 uzavretých manželstiev
2003	10 716	41,2
2004	10 889	39,0
2005	11 553	44,2
2006	12 716	49,0
2007	12 174	44,4
2008	12 675	44,8
2009	12 671	48,1
2010	12 015	47,3
2011	11 102	43,3
2012	10 948	42,1
2013	10 946	42,9

Diagnóza súčasného ťažkého stavu rodiny na Slovensku, ale aj v ostatných krajinách Európy môže privádzať veriaceho kresťana ku skepse a obavám z budúcnosti. Nebohý kardinál Trujillo, niekdajší predseda Pápežskej rady pre rodinu ešte v roku 1997 s veľkou predvídavosťou varoval pred množiacimi sa negatívnymi trendmi v živote rodiny. Avšak svoje auditórium povzbudzoval aj k ich prekonávaniu „...je potrebné postaviť sa proti tomuto pesimizmu a ponúknuť náročnú, ale perspektívnu víziu rodiny, ktorú prináša Cirkev. Táto vízia nie je viazaná na historické zmeny či na spoločenskú morálku, ale na to, čo je večne pravdivé a trvalo zakotvené v prirodzenosti človeka“⁶.

V dnešnej dobe digitálnej kultúry sa rúca práve táto prirodzenosť človeka, daná Bohom. Preto je zvlášť potrebné vracat sa k základom kresťanskej viery a k počiatkom kresťanského života, ako nám ho zanechala prvotná Cirkev. V nasledujúcej kapitole chceme naznačiť určité spôsoby, ako pomôcť súčasnej rodine, aby sa prognózy kresťanskej rodiny na prahu tretieho tisícročia dostali do optimistickejšieho svetla.

⁶ Porov. A. L. Trujillo, *Rodina v dnešnej civilizácii*, prednáška prednesená na svetovom Kongrese rodín v Prahe, 19–22.03.1997, archív autora.

2. Znovuobjavenie tradičných hodnôt v súčasnej rodine (reakcia proti trendom digitálnej kultúry)

2.1. Pohľad na rodinu podľa antropológie Jána Pavla II. (prvá úloha kresťanskej rodiny – pochopiť svoju podstatu)

2.1.1. Podstata človeka a rodiny

Pápež Ján Pavol II. povedal v máji 2001 v Ríme členom Inštitútu pre štúdium manželstva a rodiny:

„Je nevyhnutné prepracovať antropológický pohľad na rodinu, ktorý sa snaží pochopiť a vysvetliť človeka v tom, v čom je ľudský zo svojej podstaty. Veď človek bol na začiatku stvorený ako muž a žena. Ak sa zabúda na túto skutočnosť, tento faktor diela stvorenia sa stáva vo svojom dôsledku jednou z príčin najväčšej krízy a chorôb súčasnej spoločnosti. Spôsobuje takto i úpadok úrovne kultúrnej klímy, mravnej citlivosti a právneho vedomia. Tam, kde sa vytratil počiatok, zatemňuje sa chápanie jedinečnej dôstojnosti ľudskej osoby a otvára sa hrozivá cesta do kultúry smrti. Každý človek je však povoláný k tomu, aby si uvedomoval tri základné faktory svojho vlastného človečenstva: rozum, city, slobodu. Až keď si človek kladie otázku o zmysle svojej osoby, prichádza k princípu, že je bytosťou, stvorenou ako muž a žena na Boží obraz – a až potom veriaci človek môže poznať tajomstvo tváre trojjediného Boha, ktorý ho stvoril a dotvára tým, že doňho vkladá pečať svojej lásky a spoločenstva“⁷.

2.1.2. Rodina má mať ľudský aj Boží rozmer

Z evanjelií môžeme vypozerovať Ježišov záujem o rodinu. Veľmi mu išlo o to, aby manželstvo a rodina mali aj *ľudský*, aj *Boží rozmer*.

Ludský rozmer

Ježiš prijal pozvanie do spoločenstva na svadobnej hostine v Káne a postaral sa o vyriešenie problému nedostatku vína pre svadobných hostí. S veľkou citlivosťou a rešpektovaním ľudskej slobody sa priblížil k Samaritánke, vyžiadal si a prijal od nej službu – čerstvú vodu. Empaticky sa priblížil aj k Zachejovi v Jerichu, a tak pomohol k jeho pokániu i obráteniu. Spolucítil s utrpením kafarnaumského otca i s bolesťou Lazárovej rodiny v Betánii. V agónii na kríži nezabudol na vzájomné zabezpečenie tých, ktorých tu na zemi miloval. Ježiš teda počas celého verejného pôsobenia prezentoval silný ľudský rozmer vo vzťahoch – zmysel pre rodinnosť.

⁷ *Manželství a rodina jsou svátostní dar*, „Světlo“ 28 (2001), s. 6.

Boží (duchovný) rozmer

Ježiš však nezostal iba pri tomto rozmere. Na ňom vystaval čosi viac – rozmer viery, vzťahu k Otcovi. Ježišovo pôsobenie v Káne bolo také, že „učeníci uverili v neho“; jeho dialóg so Samaritánkou priniesol hromadné obrátenie jedného samaritánskeho mestečka; jeho stretnutie s kafarnaumským otcom malo za následok to, že „uveril on i celý jeho dom“; jeho vzkriesenie Lazára priviedlo k hlbšej viere Martu, Máriu i mnohých Židov; a napokon situácia pod krížom priniesla obdivuhodné ovocie – zmierenie ľudstva s Bohom a vytvorenie novej rodiny Božích detí.

2.1.3. Ako pestovať dobré vzťahy v rodinách a v spoločnostiach

Ľudský a duchovný rozmer vzťahov by sa mal zámerne a s vedomím úsilím pestovať aj v našich rodinách a spoločnostiach:

- *všímavosť* na potreby jednotlivých členov rodiny a *ochotná služba*; *zmysel pre poriadok a estetickú stránku* v domácnosti; rodičia sami by mali byť príkladom takéhoto prístupu a k nemu viesť aj deti;
- *zdieľanie* – rodinné stolovania a rozhovory (podľa Ježišovho vzoru) by mali byť pravidelnou (podľa možností každodennou) súčasťou života rodín; veď na základe bežného zdieľania sa v bezpečí milujúcej rodiny vyrastá schopnosť počúvať iných a schopnosť vyjadriť svoj názor;
- *spoločné čítanie Božieho slova a modlitba* vedie k *duchovnému zdieľaniu*, a tak *vytvárať pozitívny vzťah ku sv. písmu*;
- *spoločná účasť na bohoslužbách a aktivitách farnosti*;
- *morálne usmerňovanie detí* zo strany rodičov vo forme večerného rozhovoru a modlitby; ide o osvedčenú prax sv. Dona Bosca.

V praxi predmanželskej prípravy i v pastorácii rodín vo farnostiach je veľmi vhodný priestor na pestovanie ľudského aj duchovného rozmeru vzťahov:

- venovať priestor *poznaniu Božieho plánu* s človekom – poukazovať na krásu prirodzených zákonov, ktoré do človeka a prírody vložil Stvoriteľ v kontraste so súčasnými „umelými proti prirodzenými“ tendenciami;
- pomáhať mládeži, snúbencom a manželom *dorastať v štyroch kardinálnych čnostiach* (múdrose, spravodlivosť, mravná sila a miernosť);
- poskytnúť im *stretnutia s pozitívnymi príkladmi kresťanských rodín*, ktoré naozaj žijú príťažlivo po ľudskej i duchovnej stránke;
- budovať aj *prirodzené pekné vzťahy medzi kňazmi a veriacimi* vo farnostiach.

2.2. Naliehavá potreba prijať deti s láskou (druhá úloha kresťanskej rodiny)

Druhou úlohou kresťanskej rodiny je zodpovedne si plniť svoje poslanie „slúžiť životu“ a starať sa o každé dieťa, ktoré prichádza na svet.

Pápež Ján Pavol II. vyzýva vo *Familiaris consortio* celú Cirkev a každú rodinu, aby „venovala osobitnú pozornosť dieťaťu, a to tak, že sa prechováva veľká úcta k jeho osobnej dôstojnosti, berie sa ohľad na jeho práva a veľkodušne sa o ne zasadzuje⁸. Vzťahuje sa to na každé dieťa, ale zvlášť je to naliehavé vtedy, keď je dieťa menšie, o mnohé veci ochudobnené, choré, trpiace, alebo postihnuté“⁹.

2.2.1. Cirkev učí pravdu o zodpovednom otcovstve a materstve

Cirkev chce dať kresťanskej rodine návod, ako spĺňať túto neľahkú úlohu, čo môžeme spoznávať už v dokumentoch II. vatikánskeho koncilu a neskôr v dokumentoch pápeža Jána Pavla II. Celý problém, ako opravdivo „slúžiť životu“ sa nám dostáva do dvoch rozmerov:

- odovzdávanie života;
- výchova detí.

Začnime pohľadom pastorálnej konštitúcie II. vatikánskeho koncilu *Gaudium et spes*: „Sama manželská ustanovizeň a manželská láska sú však svojou povahou od prírody zamerané na plodenie a výchovu potomstva: práve v tom dosahujú akoby svoju korunu“¹⁰.

Uvedomujeme si, že dnešné sekulárne chápanie odovzdávania života je v rozpore s učením Cirkvi. A nielen zmaterializovaný svet, ktorý si viac cení hodnoty spojené s „mať“, ako hodnoty spojené s „byť“, ale aj mnohí kresťania vyčítajú Cirkvi, že svojimi názormi v tejto oblasti sa uzatvára pred naliehavými požiadavkami ducha moderných čias, že robí škodlivú činnosť pre ľudstvo, ba dokonca aj pre samotnú Cirkev. Podľa názoru niektorých ak sa učiteľský úrad bude v otázke odovzdávania života držať „tvrdohlavo“ vlastných postojov, stratí celá Cirkev popularitu a veriaci sa budú od nej stále viac odvracať¹¹.

Pápež Ján Pavol II. však tvrdí, že „Cirkev bude učiť mravnú pravdu o zodpovednom otcovstve a materstve a bráni ju proti mylným názorom a úsiliam, ktoré sú teraz rozšírené.“¹² A dokladá, že toto učenie Cirkvi bolo dosť široko podávané

⁸ F. D'Agostino, *Diritti della Famiglia e diritti dei minori*, in: Pontificio Consiglio per la Famiglia, *Famiglia e società nel nuovo millennio*, Città del Vaticano 2001, s. 105–120.

⁹ Ján Pavol II., *Familiaris consortio*, bod 26.

¹⁰ *Gaudium et spes*, bod 48.

¹¹ Porov. *List pápeža Jána Pavla II rodinám*, bod 12.

¹² Tamtiež.

v koncilových dokumentoch II. vatikánskeho koncilu, v encyklike *Humanae vitae* (z 25.7.1968), v apoštolskej exhortácii *Familiaris consortio* (z 22.11.1981), v rôznych príhovoroch pápeža – najmä počas stredajších audiencií; zvlášť v rokoch 1993–94, v inštrukcii Kongregácie pre učenie viery *Donum vitae* (z 22.2.1987). Doplňme k tomuto výpočtu aj neskoršie dokumenty *List pápeža Jána Pavla II. rodinám* (z 2. 2. 1994), encykliku *Evangelium vitae* (z 25.3.1995) a iné.

Pápež teda poukazuje na skutočnosť, že Cirkev stála a vždy bude stáť na strane života¹³. A hoci na jednej strane súčasná spoločenská situácia a kultúra sťažuje pochopiť jej učenie, na strane druhej znamenia čias robia náuku Cirkvi o odovzdávaní života ešte naliehavejšou a potrebnou pre povznesenie opravdivého dobra muža a ženy¹⁴.

Nie je v možnostiach tejto práce široko vysvetliť toto učenie; preto sa dočkneme iba niekoľkých problémov zodpovedného otcovstva a materstva z pohľadu Jána Pavla II.

2.2.2. Cirkev musí namáhavo riešiť problém rodičovstva

Prof. Bošmanský vo svetle pastorálnej medicíny uvažuje takto: „V súčasnej dobe Cirkev znepokojujú krízové príznaky v manželstvách a rodinách. Poznačuje ich mentalita doby, ktorá sa dnes nemôže nazvať civilizáciou lásky, ale ničivou anticivilizáciou. Veď extrémni zástancovia plánovaného rodičovstva kričia o zvyšovaní reklám na distribúciu antikoncepcie, sterilizácie, potratov. Isteže to má svoje ďalšie ovocie, akými je vysoká rozvodovosť, neochota rodičov prijať i vychovávať viac detí, ako jedno. A ľudská telesná láska sa stáva len záležitosťou živočíšneho pudu, nie slobodného etického rozhodnutia smerom k budúcnosti, na ktorej závisí život budúcich generácií“¹⁵.

Prijať názor, že sexualita je dar Stvoriteľa, ktorý z lásky k ľuďom a vo svojej múdrosti stvoril muža a ženu; že sloboda manželov môže byť obmedzovaná v takej intímnej otázke, akou je plodenie detí a ich výchova, je pre súčasného človeka ťažko akceptovateľný. Nehovoriac o učení Cirkvi v týchto otázkach, hoci vyplývajú zo Svätého písma a z dokumentov II. vatikánskeho koncilu, alebo zo spisov pápeža Jána Pavla II., ktorého ako osobnosť akceptovala väčšina svetovej verejnosti.

Práve Ján Pavol II. vysvetľuje, že táto veľká kríza súčasnej doby sa prejavuje predovšetkým hlbokou „krízou pravdy“. A tvrdí, že to vidieť v zámene či kríze pojmov. Termíny „láska“, „sloboda“, „úprimný dar“, „osoba“ – v sku-

¹³ Porov. *Jan Paweł II – Evangelium vitae. Tekst i komentarze*, Lublin 1997, s. 136–137.

¹⁴ Porov. Ján Pavol II., *Familiaris consortio*, bod 30.

¹⁵ K. Bošmanský, *Človek vo svetle pastorálnej medicíny a medicínskej etiky*, Spišské Podhradie 2000, s. 14n.

točnosti neznamenajú to, čo je ich prirodzenou náplňou. Tvrdí, že vedecko-technický pokrok sa uskutočňuje jednostranným spôsobom a v dôsledku toho sa prejavuje čisto pozitivistickými charakteristikami. A pozitivizmus vniesol do ľudskej spoločnosti etický utilitarizmus¹⁶, ktorý je civilizáciou výroby a pôžitku, civilizáciou vecí, a „nie osôb“; civilizáciou, v ktorej sa osoby používajú ako veci. V súvislosti s civilizáciou pôžitku žena sa môže stať pre muža predmetom. Z tohto dôvodu je ohrozená rodina, lebo sa stroja úklady proti jej samotným základom.

Ak láska je obmedzená iba na uspokojovanie žiadostivosti (1 Jn 2,16) alebo na vzájomné „užívanie“ muža a ženy, robí z osôb otrokov vlastných slabostí.

Ján Pavol II. odsudzuje etický utilitarizmus, ktorého program je založený na slobode zameranej v individualistickom zmysle, ktorý zostáva vždy egocentrický a egoistický. A tak celý program je programom slobody bez zodpovednosti, lebo utilitaristické šťastie je chápané len ako pôžitok a bezprostredné uspokojenie samého jednotlivca, mimo záujmov pravého dobra. A to tvorí protiklad lásky¹⁷.

Hlavnou príčinou tejto mentality je neprítomnosť Boha v srdciach ľudí. Ak tejto viery niet, tak súčasný človek nechápe, že iba Božia moc a jeho láska je silnejšia ako všetky obavy sveta. Iba ona môže prekonávať rastúcu „anti-life mentality“ – mentalitu nepriateľskú voči životu, ako je panika, vyplývajúca z demografických štúdií ekológov a futuroológov alebo presadzovanie antikoncepcie, sterilizácie či umelého potratu.

2.2.3. Klúčové výroky Jána Pavla II. týkajúce sa rodičovstva

- „Manželské spojenie, biblické «jedno telo», možno pochopiť a plne vysvetliť iba berúc do úvahy hodnoty «osoby» a «daru». Každý muž a každá žena sa naplno realizujú prostredníctvom pravého daru seba a pre manželov chvíľa manželského spojenia je toho najsúkromnejšou skúsenosťou. Vtedy sa muž a žena v «pravde» svojej mužskosti a ženskosti stávajú vzájomným darom. [...] Vtedy žijú chvíle špeciálnej zodpovednosti, a to aj pre možnosť splodenia, ktorá je spojená s manželským aktom. Manželia sa môžu v tej chvíli stať otcom a matkou tým, že dávajú počiatok novej ľudskej bytosti.[...] Za možné a neskôr skutočné otcovstvo a materstvo sú obaja zodpovední. [...] Teda logika úplného seba-darovania (automaticky to vylučuje voľnú lásku, alebo brať osobu toho druhého len za prostriedok „rozkoše“) nesie so sebou možnú otvorenosť

¹⁶ Porov. T. Styczeń, *Być sobą to przekonać siebie – o antropologii K. Wojtyły*, [in:] Karol Wojtyła – osoba i czyn, Lublin 2000, s. 491.

¹⁷ Porov. *List pápeža Jána Pavla II. rodinám*, bod 14.

nosť pre plodenie: takto je manželstvo povolané ešte plnšie sa realizovať už ako rodina¹⁸.

- „Cirkev je pevne presvedčená, že ľudský život, aj keď je slabý a bolestný, predsa zostáva veľkolepým darom Božej dobroty¹⁹. Proti pesimizmu a slepej sebaláske, ktoré zatemňujú svet, Cirkev sa stavia na stranu života, [...] a tak bráni človeka i svet pred všetkými, čo ohrozujú život a ničia ho. [...] Preto treba rozhodne odsúdiť a rázne odmietnuť akékoľvek násilie zo strany (verejných autorít) v prospech antikoncepcie, ba dokonca sterilizácie a umelého potratu²⁰.
- „Ľudský život je posvätný a nenarušiteľný v každom okamihu svojho jestvovania, aj v počiatkovej fáze, ktorá predchádza narodenie. Človek už v lone matky patrí Bohu, lebo ten, ktorý všetko preniká a pozná, utvára ho a formuje vlastnými rukami, vidí ho, keď je ešte malým, beztvárnym embryom, a dokáže v ňom vidieť dospelého človeka, akým sa stane v budúcnosti. [...] Ako to dosvedčujú mnohé biblické texty, aj človek, ešte ukrytý v matkinom lone, je plne osobnou bytosťou, ktorá je predmetom láskyplnej otcovskej Božej prozreteľnosti. [...] Počas takmer dvoch tisícročí jestvovania Cirkvi túto náuku neustále hlásali cirkevné otcovia, pastieri a učители. [...] Najnovšie učenie pápežov veľmi rozhodne potvrdilo túto všeobecnú náuku, zvlášť Pius XI., Ján XXIII. a Pavol VI. a II. vatikánsky koncil veľmi prísne odsúdil umelý potrat: »Život, ktorý sa už raz počal, treba chrániť s najväčšou starostlivosťou, a vypudenie plodu, rovnako ako zabíjanie detí, sú odporné zločiny.« Táto veľká jednomyselnosť doktrinálnej a disciplinárnej tradície Cirkvi umožnila Pavlovi VI. vyhlásiť, že učenie v tejto oblasti sa »nezmenilo a je nemeniteľné.« Preto mocou autority, ktorú Kristus udelil Petrovi a jeho zástupcom, v spoločenstve s biskupmi, ktorí veľakrát odsúdili umelý potrat, a v rámci spomínanej predchádzajúcej konzultácie, hoci roztratení po svete, jednomyselne toto učenie schválili, vyhlasujem, že priamy potrat, to jest chcený ako cieľ alebo ako prostriedok, je vždy vážnym morálnym neporiadkom, lebo je dobrovoľným zabitím nevinné ľudskej bytosti²¹.

Tieto radikálne vyjadrenia Božieho zámeru so životom človeka sú v súčasnej dobe odvážnymi činmi, pretože globálna verejná mienka s nimi nesúhlasí. Cirkev však s porozumením hľadá na slabého človeka a ponúka mu pomoc vy-

¹⁸ Tamtiež, bod 12.

¹⁹ Porov. D. Tettamanzi, *L'Esortazione sulla famiglia „Familiaris consortio“*, Milano 1982, s. 22–30.

²⁰ Ján Pavol II., *Familiaris consortio*, bod 30.

²¹ Ján Pavol II., *Evangelium vitae*, bod 62.

tváraním skutočne ľudských, psychologických, mravných i duchovných podmienok, ktoré sú nevyhnutné na pochopenie tejto morálnej normy, jej hodnoty a pre život podľa nej²².

2.3. Zodpovedná výchova detí vo viere (tretia úloha kresťanskej rodiny)

Ak kresťanskí manželia zodpovedne prijímú dieťa ako Boží dar, stoja pred ďalšou náročnou úlohou, ktorou je jeho výchova. Ide o veľmi širokú tému, preto sa v súvislosti s našou problematikou zameriame iba na dve otázky o výchovnej zodpovednosti rodičov v duchu učenia Jána Pavla II.

2.3.1. Podstata rodinnej výchovy podľa Jána Pavla II.

Pápež hovorí, že výchova v rodine tvorí zvláštny proces, v ktorom vzájomné spoločenstvo osôb je plné veľkého významu. Vychovávateľ je osoba, ktorá plodí v duchovnom zmysle. A za základ výchovy pápež považuje vzťah, preto hovorí: „Je to životné spojenie, ktoré nielen vytvára hlboký vzťah medzi vychovávateľom a vychovávaným, ale umožňuje obidvom účasť na pravde a láske, na konečnom ciele, ku ktorému pozýva každého človeka Boh Otec, Syn a Duch Svätý“²³.

Pápež zvlášť zdôrazňuje takýto základ výchovného procesu („hlboký vzťah“), keď výchovu definuje ako predovšetkým „venovanie ľudskosti zo strany oboch rodičov: prenášajú spoločne svoju ľudskosť na novorodenca, ktorý im zasa daruje novosť a sviežosť ľudskosti, ktoré si prináša so sebou na svet“²⁴.

Deklarácia II. vatikánskeho koncilu o kresťanskej výchove *Gravissimum educationis* už 30 rokov pred týmto pápežovým vyjadrením tvrdí: „Keďže rodičia dali život svojim deťom, viaže ich veľmi vážna povinnosť poskytnúť svojmu potomstvu aj výchovu. Preto ich treba mať za prvých a hlavných vychovávateľov svojich detí. Táto ich výchovná úloha je taká dôležitá, že ak chýba, len ťažko ju možno nahradiť“²⁵.

Skúsenosti učia, že už v tomto prvom ľudskom rozmere výchovy je dôležité nič nepodceniť. Lebo „každé aj najmenšie zanedbanie vo výchovnom procese zanecháva v psychike dieťaťa neodvratné negatívne dôsledky. Nie je jednoduché vytvárať dobré kresťanské podmienky pre výchovu detí, ale musíme urobiť

²² I. Mroczkowski, *Chrześcijańskie zasady nowej kultury życia*, [in:] Jan Paweł II. – *Evangelium vitae*, op. cit., s. 223–232.

²³ List pápeža Jána Pavla II. rodinám, bod 16.

²⁴ Tamtiež.

²⁵ *Gravissimum educationis*, bod 3.

všetko...“, povedal na sviatok sv. Jána Bosca apoštolský nuncius na Slovensku Mons. J. H. Nowacki v Bratislave v r. 2002²⁶.

Preto rodičia musia pre ľudskú výchovu dieťaťa „urobiť všetko“ – t.j. postarať sa o primerané zdravotné a hygienické podmienky, o zásadu „mať čas pre svoje dieťa“, o jeho poznávanie sveta a primerané vzdelanie a zaradenie do života spoločnosti, o vytváranie zdravých vzťahov k jednotlivým ľuďom i hmotnému svetu – teda o vytváranie a používanie morálnych noriem. Toto všetko je však potrebné „zastrešiť“ odovzdaním viery v Boha a Cirkev. Len vo svetle viery dostávajú zdravie, vzdelanie a morálka svoje správne miesto v kontexte celého života.

2.3.2. Výchova detí v kresťanskej rodine k viere v Boha a v Cirkev

Ján Pavol II. sa vracia k momentu, keď rodičia stáli pri krste dieťaťa v spoločenstve Cirkvi pred kňazom²⁷, ktorý sa ich pýta: „Ste ochotní zodpovedne a s láskou prijať deti, ktoré vám Boh bude chcieť dať a vychovávať ich podľa zákona Kristovho a Cirkvi?“

V dokumente *Evangelium vitae* vysvetľuje, akú zodpovednosť berú krstom dieťaťa na seba: „Rodina ako domáca Cirkev je povolaná ohlasovať evanjelium života, sláviť ho a slúžiť mu. [...] Rodina spĺňa svoje poslanie ohlasovania Evanjelia života predovšetkým výchovou detí. Slovom i príkladom, každodennými kontaktmi a rozhodnutiami [...] rodičia učia svoje deti autentickej slobode, ktorá sa uskutočňuje nezištným sebadarováním a rozvíja v nich úctu k druhým, zmysel pre spravodlivosť, postoj srdečného prijímania druhých, dialógu, obetavej služby a solidarity, ako aj všetkým ostatným hodnotám, ktoré pomáhajú prijímať život ako dar. Výchovné úsilie kresťanských rodičov má slúžiť rastu viery detí a pomáhať im spĺňať povolanie, ktoré dostali od Boha“²⁸.

Konkretizáciu ako viesť deti k viere v Boha a v Cirkev podáva Ján Pavol II. najmä v troch dokumentoch: *Familiaris consortio* (najmä bod 39), *Evangelium vitae* (najmä bod 92), *List pápeža Jána Pavla II. rodinám* (najmä bod 16).

Keď sme vyššie uviedli pápežovo vymedzenie *cieľa a zodpovednosti*, ktorú na seba rodičia berú výchovou dieťaťa, zamerajme sa teraz na *prostriedky výchovy* podľa pápeža:

- Na prvé miesto dáva „každodennú osobnú i rodinnú modlitbu, pri ktorej rodina má chváliť Boha a ďakovať mu za dar života, prosiť o svetlo a silu čeliť ťažkostiam a utrpeniam a nikdy nestrácať nádej“²⁹.

²⁶ J. H. Nowacki, *Homília na sviatok sv. Jána Bosca prednesená v kostole saleziánov na Miletičovej ul. v Bratislave dňa 31. 1. 2002*, archív autora.

²⁷ Porov. *List pápeža Jána Pavla II. rodinám*, bod 16.

²⁸ Ján Pavol II., *Evangelium vitae*, bod 92.

²⁹ *Tamtiež*.

- Po modlitbe zaraďuje *náboženskú výuku v rodine*. Hovorí: „katechéza detí dáva rodine v rámci Cirkvi miesto pravého subjektu evanjelizácie a apostolat³⁰. Pápež zvlášť zdôrazňuje, že výchovný proces treba viesť spoločne s Cirkvou. Veď rodina je povolaná rozvíjať svoju výchovnú úlohu v Cirkvi, a tak sa zúčastňovať na živote a poslaní Cirkvi.
- Preto prepojenie medzi rodinou a Cirkvou musí byť *pomocou Božieho slova a sviatostného života*. Pápež to myslí takto: „Na základe výchovnej služby rodičia sú svedectvom svojho vlastného života pre svoje deti prvými hlásateľmi evanjelia. Okrem toho, ak sa s deťmi modlia, čítajú s nimi Božie slovo a postupným zasväcovaním do kresťanstva ich uvádzajú do tajomstva Kristovho tela, eucharistického i cirkevného, stávajú sa v plnom zmysle rodičmi, ktorí plodia nielen telesný život, ale aj ten, ktorý obnovou skrze Ducha pramení z Kristovho kríža a zmŕtvychvstania³¹.

Tieto slová Jána Pavla II. o rodinnej výchove doslova obleteli svet a je potešiteľné, že v priebehu desaťročí, ktoré uplynuli od ich publikovania, stávajú sa normou výchovného snaženia mnohých kresťanských spoločností. Isteže, ich uplatňovanie v praxi zostáva ešte stále veľkou úlohou pre budúcnosť.

3. Rodina ako evanjelizujúce spoločenstvo

3.1. Rodina ako spoločenstvo jednoty, lásky a služby

V Skutkoch apoštolov Lukáš píše o živote prvého spoločenstva Cirkvi v 1. storočí, ktoré pozostávalo z mnohých kresťanských manželstiev a rodín: „Množstvo veriacich malo jedno srdce a jednu dušu všetko mali spoločné (Sk 4, 32).

A v tejto súvislosti zopakujeme slová pápeža Jána Pavla II., ktorý v dokumente *Familiaris consortio* hovorí: „Rodina, založená na láske a ňou oživovaná, je spoločenstvom osôb: muža a ženy spojených manželstvom... jej prvou úlohou je verne prežívať skutočnosť tohto spoločenstva³².

Problém jednoty celého cirkevného spoločenstva v Korinte, problém vernosti a lásky v manželstvách, problém čistoty – to všetko trápilo charismatického apoštola národov sv. Pavla, keď písal listy Korintanom a Efezanom. Hneď v prvom storočí Cirkvi sa teda riešila otázka manželskej jednoty a lásky – tá istá otázka, na ktorú musí dôrazne upozorňovať aj charismatický pastier Božieho ľudu v 21. storočí – Ján Pavol II., ako základ pre evanjelizáciu.

³⁰ List pápeža Jána Pavla II. *rodinám*, bod 16.

³¹ Ján Pavol II. *Familiaris consortio*, bod 39.

³² Tamtiež, bod 18.

Pýtame sa, ako docieľovať spoločenstvo lásky a služby v našich rodinách?

- viesť rodičov k tomu, aby oni sami dávali deťom pozitívny príklad manželskej jednoty, lásky a služby;
- podporovať charitatívnu činnosť vo farnostiach a podľa možností zapájať do nej kresťanské rodiny, snúbencov pripravujúcich sa na manželstvo, mládež;
- viesť mladých ľudí k správne mu pochopeniu otcovstva a materstva ako ich základného povolania a možnosti spolupracovať s Bohom – Stvoriteľom;
- chrániť život od počatia až po smrť a stavať sa proti súčasnej mentalite, ktorú Svätý Otec nazýva „civilizácia smrti“.

3.2. Rodina ako vychovávateľka mládeže – nádeje Cirkvi a sveta

Ján Pavol II. v auguste 2000 na rímskom Tor Vergata počas Svetového dňa mládeže nazval náboženskú skúsenosť mladých „laboratórium viery“ a naznačil im úlohu: aby sa na úsvite nového tisícročia stali „strážcami rána“³³. Chcel tým vyjadriť, že mládež je veľmi cenná svojím vnútorným dynamizmom v nastávajúcich premenách, ktoré čakajú Cirkev i svet v treťom tisícročí. Ich zápalisté hľadanie pravdy, odvaha začínať nové diela, otvorenosť pre formovanie srdca a ich svedectvo môžu byť veľmi cenné pri evanjelizácii sveta.

Je nevyhnutné pochopiť, že ak má mládež raz splniť tieto náročné úlohy, Cirkev musí urobiť preto maximum v procese výchovy.

Prvým „laboratóriom viery“ je vlastná rodina, v ktorej dostáva mladý človek kresťanskú výchovu.

Pomocou čoho ju môžeme uskutočňovať?

Odpoveď nájdeme v programovom dokumente Jána Pavla II. – List rodinám, v ktorom nám pápež odpovedal. Jeho odpovede usporiadame do siedmych okruhov:

1. doceniť modlitbu v rodine;
2. odhaľovať hriech v rodine a riešiť ho;
3. poznávať Božie slovo pomocou biblickej katechézy a osobnej skúsenosti s Bohom;
4. sviatostným životom rodičov a prežívaním viery, nádeje a lásky;
5. vytvárať spoločenstvo v rodine a medzi kresťanskými rodinami navzájom;
6. vydávať svedectvo rodiny v sekularizovanom svete;
7. študovať teológiu manželstva a rodiny osobne alebo v inštitútoch na to zameraných.

³³ Ján Pavol II., *Novo millennio ineunte*, bod 9.

Druhým „laboratóriom viery“ je dozrievanie v kruhu duchovného spoločenstva.

Evanjelista Ján, ktorý bol najmladší zo spoločenstva apoštolov, prežíval najautentickejšiu formáciu od samého Ježiša v kruhu duchovnej rodiny. Živo prijímal pravdu o Otcovi, ktorú Ježiš ohlasoval, a veľmi citlivo vnímal aj Ježišov osobný príklad. Jánovo evanjelium je preniknuté stále trvajúcim nadšením za Ježiša, ktoré nevyhaslo ani vtedy, keď si takmer 90-ročný Ján spomína na detaily prvého stretnutia s Ježišom (porov. *Jn 1*). Aj sv. Pavol si berie za vzor Ježišov model a v jeho blízkosti stretáme mladého Jána – Marka, Timoteja, Sílasa a iných.

V čom teda spočívala formácia mladých učeníkov pre evanjelizáciu? *V poznávaní Božieho slova a v osobnom svedectve vychovávateľov.*

Isteže, takéto postoje vyžadujú ľudskú, duchovnú, intelektuálnu aj apoštolskú zrelosť rodičov, ako aj formátorov kresťanských rodín. Tu sa vytvára veľký priestor pre miestne a skupinové cirkvi, aby boli pripravení pomáhať kresťanským rodinám, ktoré majú záujem o hlbší duchovný život a poskytovali dostatok duchovného povzbudenia a usmernenia, potrebné poznanie, materiály a najmä možnosť stretávať sa s inými rodinami v spoločenstvách³⁴.

Známy slovenský psychológ prof. Ján Grác radí: „predpokladom výchovného formovania dieťaťa [...] v akomkoľvek smere je vedomostný základ, ktorý sa získava spravidla vysvetlovaním a poučovaním. Treba si však uvedomiť, že vedomosť sama o sebe ešte netvorí cnosť. Úlohou rodiča (formátora duchovného spoločenstva) je teda nezostať len na polceste, ale povzniesť výchovu na vyšší stupeň. Takýmto vyšším stupňom je vnútorné presvedčenie. [...] Nestačí len poučovať, ale treba predovšetkým byť mládeži vzorom, osobným príkladom“³⁵.

A celkom na záver treba dodať, že toto všetko nie je mysliteľné bez primeranej formácie seminaristov³⁶, kňazov³⁷, rehoľníkov a laikov, ktorí budú pomáhať ozdraveniu kresťanskej rodiny svojou radou, odbornými znalosťami, povzbudeniami, materiálnou pomocou a nadovšetko – svojou obetou a modlitbou.

³⁴ „pastoračný plán bude mať význam, ak sa bude dávať prednosť opatreniam, ktoré majú kľúčový význam pre budúcnosť, akými sú formácia a permanentná obnova duchovného života kňazov aj angažovaných laikov; katechéza dospelých; pastoračia mládeže a rodín – to všetko so zameraním na budovanie farského spoločenstva a novú evanjelizáciu“ (*Pastoračný a evanjelizačný plán katolíckej cirkvi na Slovensku 2001–2006*, Konferencia biskupov Slovenska, Bratislava 2001, s. 99).

³⁵ Grác, J. *Rozumiete deťom a mládeži?*, Bratislava 1991, s. 130.

³⁶ Kongregácia pre katolícku výchovu, *smernice pre formáciu seminaristov vzhľadom na problémy týkajúce sa manželstva a rodiny*, Rím 1995, bod 37.

³⁷ Galis, T. *Permanentná formácia kňazov vo svetle „Pastores dabo vobis“*, Badín 1998, s. 168.

Záver

Pápež Ján Pavol II. 28. júna 2003, na vigíliu slávnosti sv. Petra a Pavla, dopísal apoštolskú exhortáciu *Ecclesia in Europa*. Svojím prorockým pohľadom sa pozeral na Európu storočí a preto povedal: „Európa potrebuje pri uvedomovaní si svojho duchovného dedičstva nový kvalitatívny skok. Preto sa Cirkev cíti povinná dôrazne obnovovať poslanstvo nádeje, ktoré jej Boh zveril... Cirkev pred očami dnešnej Európy opakuje: Európa tretieho tisícročia [...] nestráčaj odvahy, neprispôsobuj sa takému mysleniu a takému spôsobu života, ktoré nemajú budúcnosť, lebo sa neopierajú o neotrasiteľnú istotu Božieho slova!“³⁸.

V tejto prednáške sme sa chceli zamyslieť nad tým, ako čelí vplyvom digitálneho sveta na Cirkev a rodinu 21. storočia. V stručnosti možno konštatovať, že úloha Cirkvi v tomto záchrannom procese spočíva najmä v *poskytovaní duchovných služieb*, ktoré umožnia manželom a rodinám *pochopiť* veľkosť Božieho daru manželstva a *žiť* každodenne podľa Ježišovho evanjelia.

Sv. Ján Pavol so svojou teológiou tela, vychádzajúcou z biblického základu a z učenia Magistéria, priniesol rodine 21. storočia mimoriadne cenný a zatiaľ stále nedocenený poklad, ktorý v tomto procese záchrany rodiny môže zohrať podstatnú úlohu. Jeho náuku by mali spoznávať kňazi a zasvätené osoby, ktorí sa venujú rodine; ale aj samotní manželia i snúbenci, aby pochopili, ako žiť svoje povolanie. Teológia manželstva a rodiny pomáha pochopiť veľkosť tohto povolania, ktoré Boh vkladá do srdc mužov a žien pre dobro celého ľudského spoločenstva.

Jej šírenie sa uskutočňuje (alebo malo by sa uskutočňovať) v jednotlivých krajinách prostredníctvom inštitútov rodiny, teologických inštitútov, medicínskych inštitútov, katolíckych médií, pastoračných aktivít vo farnostiach, v hnutiach a pod.

A celkom na záver pridajme modlitbu, ktorú dnešnej Cirkvi, zápasiacej za dobro človeka a rodiny v tomto náročnom digitálnom svete, odporúča pápež František v apoštolskej exhortácii *Evangelii gaudium* (bod 288): „Evanjelizačná činnosť Cirkvi má mariánsky štýl. Preto prosme, nech nám Mária pomáha svojou materinskou modlitbou, aby sa Cirkev stala domovom pre mnohých, matkou pre všetky národy a umožnila nám zrodienie nového sveta“.

³⁸ Ján Pavol II., *Ecclesia in Europa*, body 116–120.

Bibliografia

- Bošmanský K., *Človek vo svetle pastorálnej medicíny a medicínskej etiky*, Spišské Podhradie 2000.
- D'Agostino F., *Diritti della Famiglia e diritti dei minori*, in: Pontificio Consiglio per la famiglia, *Famiglia e società nel nuovo millennio*, Città del Vaticano 2001.
- Gaudium et spes*.
- Galis T., *Permanentná formácia kňazov vo svetle „Pastores dabo vobis“*, Badín 1998.
- Grác J., *Rozumiete deťom a mládeži?*, Bratislava 1991.
- Gravissimum educationis*.
- Ján Pavol II., *Ecclesia in Europa*.
- Ján Pavol II., *Evangelium vitae*.
- Ján Pavol II., *Familiaris consortio*.
- Ján Pavol II., *List pápeža Jána Pavla II. rodinám*.
- Ján Pavol II., *Novo millennio ineunte*.
- Jan Paweł II., *Evangelium vitae. Tekst i komentarze*, Lublin 1997.
- L'Esortazione sulla famiglia „Familiaris consortio“*, a cura di D. Tettamanzi, Milano 1982.
- J. H. Nowacki, *Homília na sviatok sv. Jána Bosca* prednesená v kostole saleziánov na Miletičovej ul. v Bratislave dňa 31. 1. 2002, archív autora.
- Kongregácia pre katolícku výchovu, *Smernice pre formáciu seminaristov vzhľadom na problémy týkajúce sa manželstva a rodiny*, Rím 1995.
- Manželství a rodina jsou svátostní dar*, „Světlo“ 28 (2001).
- Mroczkowski I., *Chrześcijanskie zasady nowej kultury życia*, in: Jan Paweł II., *Evangelium vitae. Tekst i komentarze*, Lublin 1997.
- Styczeń T., *Być sobą to przekonać siebie – o antropologii K. Wojtyły*, in: K. Wojtyła, *Osoba i czyn*, Lublin 2000.
- Trujillo A. L., *Rodina v dnešnej civilizácii*, prednáška prednesená na svetovom Kongrese rodín v Prahe, 19.–22.3.1997, archív autora.
- Výzvy novej kultúry*. Zborník z konferencie s medzinárodnou účasťou, Trnava 2012.
- Vývoj obyvateľstva v Slovenskej republike a krajoch v roku 2013*. Bratislava: Štatistický úrad Slovenskej republiky 2014.

